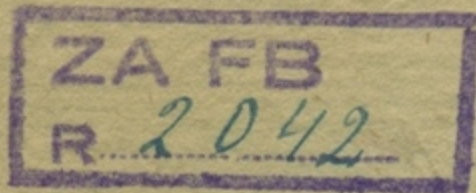
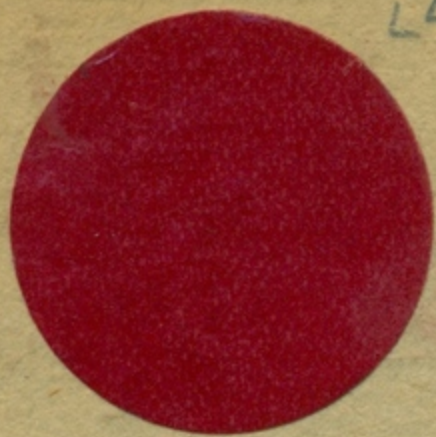

Libellus ethicus.

204

KATALOGS

il
ver

In. No. 62310

LIBELLVS

ETHICVS, SCHOLASTICAE IVVENTVTIS CONDITIO NI ET

capituli accommodatus, et in gratiam puerorum qui in Schola Rigensi informantur, collectus & seorsim editus.

Ad iecte sunt duae orationes, altera Ciceronis, altera Burenii.

M. Depkin.

Rigae Livonum in officina Typographica Nicolai Mollini.

ANNO 1899.

Mense Martio.

ZA FB
R 2042

Claudianus de utilite

Ethicae doctrinae.

IN Latium spretis Academia migrat Athenis,
Ut tandem propius discat, quo Fine beatum
Dirigitur, quæ norma boni, quis limes honesti,
Quænam membra sui Virtus divisa domandis
Objiciat vitijs, quæ pars Injusta recidat,
Quæ vincat ratione Metus, quæ frenet Amores.

INfans repit humi, teneris infirmior annis,
Dum nequit erecto, quò libet, ire gradu.
Mox adolescentem firmat robustior ætas,
Ut pede tentet iter curriculòq; volet:
Sic natura docet primum nos utile, donec,
Quod decet, annorum prospiciamus ope.

Summa

A 2.

LATVIAS PSR
FU
1524
LATVIA * BIBLIOTEK

Summa & ordo hujus
Libelli.

I.

Adami Siberi Leges Scholasticæ.

II.

Nicolai Borbonii Carmen de moribus
puerorum.

III.

Parzenis de officio pii ac diligentis
Scholastici.

IV.

Sententiæ Ciceronianæ, puerorum in
geniis, moribus atq; studiis rectè for-
mandis accommodæ.

V.

Oratio Ciceronis pro Archia Poëta.

VI.

Oratiuncula Arnoldi Burenij de lite-
rarum humanitatis dignitate & usu.
Rostochii habita.

Leges

LEGES SCHOLASTICÆ
ADAMI SIBERI.

PRimum, quod absq; moribus scientia
Vana omnis est; venerans Dei numē cole,
Scopum tibi proponens studiorum omnium
Nihil Dei Christi q; præter gloriam.
Ne fiat infensum illius numen tibi,
Seruare te jubeo præcepta quæ dedit,
Quibusq; nil magis execratur omnium,
Peccata toto fugere mentis impetu,
Magis indies bonum piumq; euadere,
Veramq; cordis innocentiam sequi.
Verbum illius nunquam malè pius despice,
Sed omnibus quæcunq; sacra continet
Scriptura crede, namq; verax in suis
Verbis Deus, poenas minatur improbis,
Iustis & idem pollicetur præmia.
Quod sitamen (hominum quæ est imbecillitas)
Errore lapsus, inquinasti turpium
Te fordibus vitiorum, ad aram confuge,
Aram Dei dico, perennis filium,
Qui morte tristi nostra finivit mala,
Quem propter & miseratus omnium Deus,
Spondet salutem perpetem credentibus.
Ingrata nulla a deo tibi hora transeat,
Qua non sit ante oculos Dei benignitas.

A 3.

Christiq;

Christiq; laudes usque & usque concinas,
Seu vesperi somno & quieti collocas
Defessa membra, oculis soporemq; accipiss
Seu mane surgens ad studia accedistua,
Ingenio ut ille lumen infundat, roga.
Poscens opem prece, & benignam gratiam,
Cibum prius non invocato numine

Ne quando sumas, nam Deus qui condidit
Sustentat idem, datq; corpori dapes,
Fameq; dempta prestito pro munere,
Grato preces eidem funde pectore,
Adeoq; quicquid incipis rerum omnium,
Ut numine suo absit tibi Deus, roga.
Nam quas favore suo regit bonitas Dei,
Habere prosperum res exitum solent.

Festis diebus conciones publicas

Attentus audi, quæq; dicuntur, pia
Exprimere vita, & moribus sanctis stude,
Nec garriendo turpiter te unquam gere
In æde sacra: non homines tantum verens,
Sed potius ipsum Deum, & beatos angelos

Iusto parentes (sic Deus jubet) cole

Honore, nec non mentis atq; animi patres,
Qui litteris te, quique moribus bonis
Sic instruunt te ad omne virtutis decus,
Ama, reverere, & omnibus semper modis
Parere mandatis & obsequi stude.
Illos jubere; te decet iusta exequi.

Fac in

Fac in scholam hora constituta ventites,
Armis tuis instructus, ac sine venia
Absis, quod improbi faciunt, non sapius.
Ingressus auditorium nuda caput.

Haud fabulare, tempus haud malè transige,
Semper tuum sed occupa tacitus locum.

In lectione agito, relictis omnibus

Ineptijs, quod ille flagitat locus.

Ab ore pendens te docentis, annota

Quæcunque dicit, ut cotidie doctior

Fias, Sine namque nemo diligentia

Receptus intra est Pieridum saccharia.

Ediscere quod juberis, omne ediscito,

Et memoria constare doctrinam puta.

Cum recitat alter, ne quid illi admurmures,

Nanq; insufurratio illa plurimum impedit

Discentium cursum atque diligentiam.

Non contumax, non pervicaci audacia

Rebellis, unquam obsiste eis qui te docent,

Sis gratus illis atq; pro laboribus

Grates agito. dum te docentes literas

Nil tædii non devorant, & in tua

Non invehuntur sponte delicta acrius.

Qui literas amat, ille amat quoque corrigi.

Germanicè non loquitor ulli æqualium,

Verbis Latinis ac locutionibus

Animi latentem sedulus sensum explica.

Epistolas quas iussus es componere,

A 49

Fac pra-

Fac præstituto semper afferas diæ.
Nam scriptione plurima nisi stylum
Exerceas, ac scripta corrigi sinas,
Omnem laborem frustra, oleumq; insumse
Dimissus è ludo, vias per publicas, (ris.
Aedes tuorum non lasciviens pete.
Quod sol diei, hoc est pueri modestia.
Si quis senex sit aut senator obvius
Tibi, aut minister verbi, honestave foemina,
Decede de via, atque humilis nuda caput
Domi parentum, quiq; eorum sunt loco,
Mandata strenue atq; dextrè perface,
Non ociosos perde negligens dies.
Iactura nulla maior est quam temporis.
Quin à magistro, dicta seu de moribus,
Seu literis inscribere pectori memor.
Non sit tibi ulla cum altero discordia.
Nefas nocere, vel malis, ingens puta.
Patiare potius, quam facias injuriam,
Sin forsàn illam quis prior tibi intulit
Aut perfer, aut si major atque indignior
Quam ferre debeas, eam ad tuos refer,
Homini æquus ipsi, verum iniquus crimini
Tu verbera nullum, nec ulli irascitor.
Nullum execrare optando quid damni aut
Amore fraterno sed omnes dilige. (mali,
Commertium hominum vita in primis impro-
Aliena fraude viq; aperta non rape. (bùm.
Restitue

Restitue si quid invenis domino suo,
Ne quid tamen perdas tuorum, sedulo,
Vestes, libros, & quicquid est, custodias.
Nunquam superbo pectoris fastu tumens,
Crepanis inanes arroganter glorias,
Præpone te alijs, neminemque despice.
Ne mentiaris, friuolas odit Deus.
Vera audi, amaq; vera vera dicito,
Nihil est amore veritatis pulcrius.
Latere nullum facinus occultum puta,
Et liber omni quamvis arbitro locus,
Tamen verere ubique præsentem Deum,
Oculi vident notantq; cuius omnia.
Sed nec loquaris aliquid, unquam obscœnius,
Nec enim protervè facere quid, solum est scelus,
verum loqui etiam turpia & quæ non decens
Tace igitur, aut sit sermo de rebus bonis,
Raros silere, lingua multos perdidit.
Ne riseris cum nulla risus causa sit,
Nec in iocosis sis Timon aut Socrates.
Non brevibus atque dissolutis vestibus
Incede, ut miles atque venator solent,
Sit apta tunica, calceus, decens toga,
Qualis modesto, & non superbo convenit,
Lusus malorum originem fuge omnium.
Vita choreas, & loca turpitudinis.
Cerere atque Baccho temperanter utitor,
Luxuria vires mentis atque corporis
A se Frangit,

Frangit, venenum Colchicis nocentius.
Vbicunque crapula regnat, virtus exulat.
Aestate, aqua caue lauare frigida,
Ne plurimis quod contigit, vitam miser
Summerfus undis, finias turpissimé.
Atque vt brevi tibi retexam singula.
Reverere dictis, factis omnibus Deum,
Vitamq; sic totam instrue, ut ne prabeas
Ansam invidis calumniandi, aut improbis.
Neve unius culpa audiant omnes male.
Tibi impera ipse, ad resq; honestas erige
Sensus jacentes, parte meliore utere (mos
Mentis. Quod enim videmus, cheu, pluri-
Mæchos, homicidas, helluones, belluas,
Non est magistri culpa, non semper patris,
Sed mentis atque perditivi ingenii,
Aetate fruere, quæ cito cursu fugit
Nec ulla segnis aut iners eat dies,
Sed usque studiis deditus vaca bonis.
Sic fiet ut laudem & perennem gloriam
Bonis feras in literis, nec non opes
Tibi compares quas nullus eripit dies.
Nam cuucta pereunt, sola perpetuo manent
Expertia necis, mentis atque animi bona,
Quin ipse qui ad sese jubet pueritiam
Primis venire Christus ab incunabulis,
Aderit fauore, ut inter illustres viros,
Sic utilis patriæ atq; Ecclesiam Dei,
Omnes & eruditione & moribus.

NICOLAI

NICOLAI BORBO-

NII CARMEN DE MORIBVS

PVERORVM.

Glætor. ^{me in statuere}
Estio præceptis formare salubribus oës,
Præcipue pueros: Christe benignus ades.
O pueri, gens chara mihi, mea maxima cura.
Quæ sit consilij, discite, summa mei.
Huc intenti animis præsentibus ora tenete,
Pauca loquar, sed quæ vos meminisse iuuet.
Surgite mane citi, precibusq; ex corde profectis,
Recta illum, qui vos finxit, adite patrem.
Orate, ut puros macula vos seruet ab omni,
Atq; sua faciat vascula digna domo.
Os aquula, & dentes, oculiq; manusq; lauentur
Cæsarie compta, cultaq; vestis eat.
Sic tamé, ut vestro in cultu modus adsit, ab omni
Mollicie, & luxu vos procul esse volo
Otia vitantes cum certa vocaverit hora,
Haud mora, adorandæ recta subite scholæ.
Gymnasium ingressus, si quis me ex more saluter
Idq; verecundo factitet ore, probo.
Et condiscipulos salvere jubere, putamus
Esse pium, nam sic conciliatur amor.
Sanctus amor, multos qui corpus jūgit in unum,
Cujus pars Christus corporis, imo caput.

Nolite

*Seneca aoxo dicit, lunge literarum ac honesto
dicit, vel a descendit voluptate a vacando*

Nolite in cætu sedes ambire supremas,
Elatos animos deiicit ira Dei.
Atqui submitunt sese, his se spiritus almus
Ultro offert, hos non morte petire sinit.
Quare, qui inter vos sibi maximus esse videtur,
Sit minimus, gaudens inferiore loco.
Charta, atramentū stylus, et liber, arma vocetur,
Quæis ego discipulos nolo carere meos.
Si quid dictamus, chartæ mandate fideli,
Ne sit in oblitos nostra querela minax.
Scribite, sed recte, & nitide, signisq; notate
Omnia, quæ profint, vosq; labore levent.
Ut perrara avis est, sermo concinnus, & oris
Gratia: sic pueri pingere docta manus.
Sæpe regustantes audita, revolvite mente:
Qui cessant, languent, proficiuntq; parum:
Nunc hos, nunc illos, si quid dubitatis, adite.
Consulte inter vos: sic quoq; crescit amor,
Auribus arrectis, aliquid dum prælego, cordi
Figite, quæ post sit non tenuisse dolor.
Sic loquitur secū ingenuus puer omnis, & ardens
Ni memor esse velim, quid didicisse juvat?
Quid tā difficile est, quod nō cura improba vin-
Currite, currentes præmia certa manent. (cat?)
Christus, qui vera est sapientia, vita salutq;
Meta hic sit vobis, propositusq; scopus.
Omnibus hic unus, summi ad penetralia cœli
Dat faciles aditus, conciliatq; patrem.

Si desit

desit pietas, est vana scientia rerum:
Si desit pietas, omnia cæca manent.
Etia cum studijs indicta est hora, filete:
Obturbare alios, obstrepitare, nefas. turpe est
At prælecta mihi cum redditis, este canori,
Et prompti clauso sensa referre libro.
Seu mihi, seu cuius bene respondere roganti,
In puero fulget non modio cre decus.
Nec nimium latos, nec tristes approbo vultus:
Est medium: Virtus inter utrumq; sedet.
Qui sapiunt, fando, linguam domuere loquacem
Quod semel imbiberit testula, semper olet.
Hic mihi se campus dicendi maximus offert,
Materies tantæ fertilitatis adest.
At summa attingam rerum fastigia, donec
Plura aliàs liceat dicere, dante Deo.
Iurgia, rumores, mendacia, probra, cachinnos,
Oderunt, studium qui pietatis amant.
Qui condiscipulo dicturo admurmurat auri,
Ille importuno quam nocet officio!
Prima rudimenta, & certas perdiscite leges,
Grammaticas, nec vos terreat iste labor.
Aspera principio, & nimum quæ dura videntur
Mitigat hæc usus, sedulitasq; domat,
Gallia non Cereris, non Bacchi munera ferret,
Si, quamvis pinguem, nullus araret humum,
Sic tenerum pueri ingenium est, nisi ritè colatur
Obruatur vitij, & sine fruge jacet.

Si senior,

Si senior, dignusq; aliquis compellet, honestū est.
Huic aperire caput, flectere saepe genu.
Ore verecundo sic respondete rogati,
Sint ut in officio singula membra suo.
Frons hilaris, rectiq; oculi, modulata labella,
Pes stabilis, naris muncta, quieta manus.
In summa tales sint toto in corpore gestus:
Omnibus ut fiat mens generosa palam.
Noctes atq; dies ut ubiq; modestia vestra
Luceat, hoc Christus, gloria nostra, jubet.
Præterea est ratio sermonis habenda, loquendo
Ne lingua improbula garrulitate fluat.
Nec sint, qui balbis feriant mihi naribus aures,
Quiq; fremant, stridant, & malè verba sonēt.
Felix ingenium pulchras se præbet ad artes,
Calcitrat infelix, indomitumq; furit.
Sunt, ad mota igni quæ pono ut cera liquecunt,
Sunt, quæ durecunt plæraq; more luti.
Cereæ mansuescunt puerorum pectora dictis,
At lutea his fieri mæreo dura magis.
Non nisi peccantes ferulam, virgaq; timete:
Sunt flagra apta malis, crustula danda bonis,
Orbilios odi: qui, quos lenire decebat,
Obtundunt animos, verberibusq; tonant.
Præceptor sapiens, novitq; studetq; mederi
Naturæ vitiiis, & fera corda regit.
Infelix, qui serò senem se cernit inertem,
Infelix, de quo sic quoq; vulgus ait:

Huic

Huic non ingenium puero, non cura magistri,
Non res, non tempus; defuit ipse sibi.
Tot flores, fructusq; bonos, herbasq; salubres,
Tot dat opes, fuerit si benè cultus ager.
Quid mea nunc esset, si non foret usus arandi,
Vandopera, & patriæ Lingonis ora mea?
In sacris authorum adytis sunt abdita multa,
Sancta q; at his unquam nemo fruetur iners.
Est igitur vobis utriusq; peritia linguæ
Quærenda, ad Musas muniet illa viam.
Utq; duas linguas opera discatis eadem
Efficiam, vires suppeditante Deo.
De libris: omnes vobis non esse legendos
Censeo, non omnes moribus apta docent.
Credite, nō aurū est semper quod splēdet ut aurū
Nec gemma est omnis qui micat arte lapis
Sunt inter Grajos permulti, interq; Latinos,
Nomina vel quorum dedidicisse velim.
Flaccus habet numeros puerili pectore dignos,
Præminet Aescræi vena beata lenis.
Quis non Virgilium, quis non miretur Homerū?
Quis non flexanimam vim Ciceronis amet.
Cultus apud Crispum leni fluit agmine sermo,
Cui stylus est mira cum brevitate gravis.
Sed meruit palmam, puncturaq; Terētius omnes
Tanta est eloqui copia, tanta venus.
Præcipio, ignavis vos impartite libenter,
Si scire ex vobis, quæ didicistis, avent.

Me puerum

Mepuerum lator sic profecisse docendo,
Dicerer ut classis gloria prima mez.
Ladere, furari, jurare, laceslere quenquam,
In Christi famulos, absit, ut ista cadant.
Vulpinos animos odi, fraudesq; dolosq;
Ornetur nivea simplicitate puer.
Coelestes animi vigiles coelestia quarunt.
Igneus est veri verus amoris amor.
Vtilis est pueris somnus, requiescite noctu,
Otia sunt tota sed fugienda die.
Sunt, qui fabellas, nugasq; sequuntur aniles,
Spectraq; nescio quæ nocte pavere solent.
At quibus illuxit Christus, residetq; sub alto
Pectore, nil metuunt: spemq; si demq; tenent
Cui cordi Deus est in utramvis dormiat aurem:
Sed timeat, quisquis non bene numen amat,
In nobis habitat Dominus, si credimus ipsi,
Nosq; suum corpus, nos sua templa vocat.
Fictilia hunc tantum thesaurū vascula claudunt,
Tantisper, dum nos carnea massa sumus,
Ast ubi spiritus hic mortales liquent artus.
Tunc sibi nos junget pignora lecta Deus
Tunc illi similes erimus, tunc mundus, & Orcus,
Et caro terga dabunt: mors quoq; victa ruet.
Vos Deus ipse mihi, vestriq; dedere parentes,
Non ob Grammaticen, Rethoricenq; modō.
Verum etiam ut mores sub me discatis honestos,
Est mihi com missi cura gerenda gregis.

Encelado

Encelado nō est mons tam gravis Aetna giganti:
Quām gregis humani fert graue pastor onus.
Vulgares linguæ Germanica, Gallica, Thuisca,
Hæ tres, o quantum commoditaris habent?
Conflata ex varijs est lingua Britannica linguis,
Pulchra tamen cultu dicitur esse suo,
Has igitur vobis discendas esse putamus,
Si tempus, si res, si pia fata sinunt.
Vos, cum tempus erit, ludendi & facta potestas.
Ludite, certantes carmine, voce, lyra.
Corpus, & ingenium reficit pila, ludus amœnus
Et trochus, & docta Sphæra rotata manu.
Fallite aves laqueis interdum, & arundine pisces
Quod vulgò dicunt, omnia tempts habent.
Hos ludos probo sed mod° est adhibendus in illis,
Limite qui claudit cuncta decora suo.
Accipitres alere, & prædas captare volando,
Retiaq; incautis ponere rara feris,
Pascere equos, acresq; canes contendere lucta,
Hastisq; & gladiis, fortibus ista placent.
Tristia nulla animis vestris assuescite bella:
Sanguineis dirum linquite Martis opus.
Pacis amans noster Deus est, pacem ergo colamus
Nos, qui illū sequimur, suspicimusq; Patrem.
Filius est pacis, qui nil non candidus æquo
Fert animo, & novit qui maledicta pati
Sic dominus vult esse suos, qui mutus, & agno
Mitior, ad mortem cum raperetur, erat.

B

Corporeæ

Corporea si quis præcellit munere formæ,

Is grave fluxuri gestat honoris onus

Forma brevi, ut flos, est calura, & plena periculis

Forma, pudorq; simul vix sine lite manent.

Formosis speculum iuxta ac de formibus aptum

Censuit à Phebo proditus ille Sophus,

Hi, ne se vitiis foedent, virtutis ut illi

Se studis ornet, ingeniumq; colant.

Et cum inconspicui sit Christus Patris imago,

Pro speculo vobis Christus utriusq; datur.

Hic toties, veluti charissima pignora, vobis

Commendat pueros, & fuit ipse puer.

Obscenos vitæ sales, & turpia verba,

Et cane scuriles pejus, & angue jocos.

Improba corrumpunt sanctos consortia mores,

Vestra pium debent verba referre salem.

Qui puer huc ad me lentæ testudinis instar

Serpit, & ad vulgi ludicra vana volat:

Ille fugit lucem Infelix, quæritq; tenebras,

Et mihi dat mortis signa futura sua.

Tempore quid, sed quid teneris preciosius annis

Ah breve ver, ætas optima, prima fugit.

Mors nisi præveniat, puero vicina juvena est,

Mox vir, mox senior, moxq; cadaver erit.

Infræni juvenes, lascivaq; turba, puella,

Et chorez, pueris sæpe dedere malum.

Exitio pueros tractata pecunia sæpe,

Exitio pueros alea sæpe dedit.

Cur multi

*De gale...
De fouda gageant...*

Cur multi ante diem pereunt? cur decoquit ille

Exul hic, hic reus est, hic fugit, ille latet?

Culpa Magistrorum non est, nõ tota parentum,

Naturæ genius, mens mala, caussa fuit.

Vos vice nummorum vestros versate libellos,

Hinc decus, hinc manat non mediocre lucrum.

Errant, qui genitos alto se sanguine jactant,

Despiciuntq; ortos pauperiore loco.

Qui prodesse studet cunctis, & nititur uni

Confiditq; Deo nobilis ille sat est.

Nobilis est, & stemma gerit prænobile, cujus

Aethereus scriptum nomen Olympus habet.

Qui sordet vitiis, ut lit vel ab Heatore natus,

Hunc sua nobilitas de decorola gravat.

Sola, Dei donum, Virtus beat, hussus in ædem.

Inq; adyton sanctus dat penetrare labor,

Hac dere è Græco memini me vertere quiddam.

Authore incerto: sic breve carmen habet.

Ut virtute nihil constat pretiosius esse:

Res ita majoris nulla laboris eget.

Nil nimium cura: modus est res optima rerum,

Sic tibi se virtus obvia sponte dabit.

Virtutem juvenis quondam memoratur adeptus

Electa Alcides a superiore via.

Ille voluptatis fallacis imagine spreta,

Egregius factis se super astra tulit.

Nos igitur pueri, qui Christi voce vocamus.

Qui Christi populus, deliciaq; sumus.

*LIBRARIUS
B 20
NOSCUS
oblectamenta
delicium
to Latio*

PARAENESIS DE

OFFICIO PII, ET DILIGENTISSI CHOLASTICI.

1. A Pietate studii exordianda.

MANE postquam é lecto surrexerit studiosus adolescens, & manus ac vultum lavit, Deoq; se per suas preces commendavit; alacri animo ad musas studiaque sua accedat: & lectiones constitutas quas vel audivit antea, vel pauló post auditurus est, gravata ac diligenti adhibita meditatione cognoscat: operamque det ut negocium, in quo versatur, quantum in ipso est, penitus intelligat. Legere enim & non intelligere, negligere est.

2. Schola.

Cum verò est in Scholam ingressus (quod cum magna fieri modestia debet) verbis a cori præceptoris sui totus sit intentus: ut non corpore solum, verum etiam animo videatur esse præsens. Si quid à præceptore memorabile & pulchrum atque elegans vel dictum vel explicatum vel lectum fuerit, chartæ id atque memoriæ commendare debet: imprimisque videat ne quid pereat forte, quod olim utile esse possit.

3. mores ingenui.

Mores ingenuos ac liberales non agrestes ac turpes præ se ferat: ab ineptiis nugis,

nugis, ab ineptia scurrili, à ridiculis confabulationibus sedulo abstineat.

Nam per hæc, mores innocentes vehementer corrumpuntur; & malè ista juvenem studiosum aliis commendant.

Non sit ineptè loquax: sed ita se totus gerat, ut nec dicto ullo, nec facto nec signo vel condiscipulos suos vel præceptorem vel alium quemvis moleste atque offendat.

4. lingua

A Magistro aliqua de re sententiam rogatus, modestè cum Prudentia quadam & ratione gravi respondeat. Si quid attulit quod rei convenienit, non sibi ipsi sed Deo acceptum ferendum arbitretur. Nam ab eo omnia bona tanquam à fonte quodam perenni demanant. Sic verò minus commodè se locutum esse sentiat, majore postea diligentia auscultet, ut non solum attentus ad audiendum, verum etiam avidus ad discendum esse deprehendatur.

5. respondendi modestia

Nec sciscitari si quid dubitabit: nec moneri si quid errabit; nec doceri, si quid ignorabit, sit pudor. Si libido eum sua ac petulantia vexare, & aliò rapere incipiet sibi ut possit ipse imperare, & moderari affectibus suis, assuescat. Neque sibi

6. modestia

B 4.

inter

inter legendum vagari animum & in di-
versas partes distrahi patiatur, id enim
ingenii vim & acumen valde atterit &
obtundit,

7. Latinę
linguę
exerciti-
um.

Cum tuis condiscipulis nunquam ni-
si Latinę colloqui velit. Etsi non statim
queat Latinis rem verbis exponere, tam
diu tacere discat, quoad id præstare pos-
sit. Sic namq; & loquendo & tacendo,
suam ipse utilitatem comparabit, etenim
cum tacebit, ad silendum, quod aliquã-
do non nocet: si loquetur, ad plura dis-
cendum, quod semper prodest, rite se pa-
rabit.

8. con-
versatio.

In Schola si anim adverterit
quædam fœlicia & gnava ingenia, iis af-
fuescere & inniti, eaq; imitari atq; expri-
mere conetur.

9. Do-
mesticus
labor.

Dimissus é ludo, domum modesté se
conferat, Post lectionem si quid obse-
qui vel parentibus, vel iis qui parentum
loco sunt attributi, præstandum est, id li-
benter & sedulò exequatur.

10. Repe-
titiõ le-
ctionum
privata.

Quod si vero vacuus est atque so-
lutus ab aliis negociis, id agat, quod pro-
prié sui officii est: repetat lectiones, sese-
que scribendo, legendo, ediscendo, me-
ditãdo studiosé exercent, ut benè singu-
las horas collocet. Nam in vita nihil est

precio-

preciosius tempore: quoniã & lubricum
valde est & transit citissimé: & revocari,
cum semel præteriit, nunquam potest.

Dies ergo nullus abeat, in quo non
aliquid adjiciat studiosus juvenis ut do-
ctior fiat & melior. Nam eloquentiæ
studere tantum ut doctiores evadamus:
non pietati, ut simus probiores: id verò
diabolorum immanium naturas est imi-
tari, non, pii diligentisq; discipuli officii-
um præstare.

Vt autem studiosus puer aliquid in
diebus singulis proficiat & non deficiat,
multum interest quo utatur & ordine &
diligentia in studendo. Nisi enim ordi-
nem bonum adhibeas & industriam con-
stantem, frustra ingenium periclitaberis
tuum.

Quare pro lectione quo-
tidiana pensum diurnum ex auctori-
tate & iudicio boni Præceptoris præscri-
ptum, adolescens fixum habeat: neque
prius somno indulgeat, antequam illud
absolverit, & si quid interdum omissum
de penso est, multã sibi propter negle-
ctum munus dicat.

Singularem parit quoque ea res uti-
litatem, si quis vesperi antequam cubi-
tum se conferat, memoria repetat ea,

B s.

quæ

11. Finis
studiorũ

12. Ordo
in stu-
diis.

13. Pensũ
diurnum

Vesper-
tinum
studium.

quæ per illum diem totum legit audivit didicit. Id quod Pythagoras assidue fecisse scribitur, qui nunquam suum cubile adiit, nisi prius sibi ipse probabilem rationem reddidisset earum rerum omnium in quibus interdum operam suam studiumq; collocasset.

15.
Preces. Quemadmodum verò diem à pre-
catione auspiciatus est puer: ita eundem
cum oratione claudat. Per preces enim,
Epilo-
gus labores per se quasi mortui à Deo vitam
suam accipiunt. Et breviter, ut studio-
sus talis sit, qualis esse debet, ea quæ sub-
sequuntur fideliter retineat, & curiosè
1. **Pietas** semper observet.

Pietatem imprimis declaret atq; exer-
ceat erga Deum, erga parentes, erga pa-
triam, erga patriæ cives.

2. **concor-**
dia. Cum fratribus amicis, condiscipulis,
propinquis, concordiam, pacem, tran-
quillitatem, familiaritatem, quantum
potest, colat ac foveat.

3. **diligen-**
tia In studiis diligentiam, labores, medi-
tationes non fugiat: ab otio autem mol-
li, à voluptatibus caducis, ab ineptiis il-
liberalibus longissimè absit.

4. **fuga**
otii,
5. **vita**
honeste In reliqua vita iustitiam, honestatem,
caritatem, verecundiam, continentiam,
veritatem

veritatem, cādoxem, humanitatem, mo-
destiā, comitatem erga omnes declaret.

Sic eveniet ut brevi temporis spa-
cio, in Virum relligiosum, doctum uti-
lem & liberalem evadat; qui Deo gra-
ta, Ecclesiæ utilia, patriæ salutaria
sibi ipsi maximè fructuosa,

per omnem vitam
suam, dicere ac
facere queat.

FINIS.

6. **Effecta**
harum
virtutū,
& finis
studiorū

SENTENTIAS

SENTENTIAE CICE-

RONIANAE, INGENIIS, MORI-

bus atq; studiis puerorum
recte informandis peru-
tiles, ac necessarię.

1. PHILOSOPHIA.

O Vita Philosophia Dux, & virtutis inda-
gatrix, expultrixque vitiorum, quid non
modo nos, sed omnino vita hominum sine te esse
potuisset? Tu urbes peperisti, tu dissipatos homi-
nes in societatem vitę convocasti. Tu eos inter
se primo domiciliis, deinde conjugii, tum litera-
rum & vocum communione junxisti. Tu inven-
trix legum, tu magistra morum & disciplinae
fuiſti. Tu vitę tranquillitatem largita nobis es.
& terrorem mortis sustulisti. 5. Tusc.

Plato tum deniq; fore beatas Resp. putavit, si
aut docti, aut sapientes homines eas regere cępi-
sent: aut qui regeret, omne suum studium in doc-
trina ac sapientia collocassent. Cice. Q. fratri.

2. LITERAE.

Literarum studia adolescentiam alunt, sene-
ctutem oblectant, secundas res ornant, adversis
per fugium ac solatium prębent, delectant domi-
non impediunt foris, pernoctant nobiscum pere-
grinantur, rusticantur: quod si ipsi neque attinge-

re neque

re, neque sensu nostro gustare possumus, tamen
ea mirari debemus, etiam cum in aliis videamus
Pro Archia Poęta.

Literę discuntur facili & tantum sumas, quan-
tum opus sit, et scias ipse etiam discere: ita ut faci-
lis usus doctrinę confirmet, mediocris opera tri-
buatur, memoria, studiūq; permaneat. 3. de Ora.

Multi sunt, qui desperatione de bilitati, ex-
periri id nolunt, quod se assequi posse diffidunt:
sed par est omnes omnia experiri, qui res magnas
& magnopere expetendas concipiunt. Quod
si quem aut natura sua, aut illa pręstantis ingenii
vis deficiet, aut minus instructus erit magnarum
artium disciplinis: teneat tamen eum cursum
quem poterit, Prima enim sequentem, ho-
nestum est in secundis, tertiisque consistere,

3. ANIMI DONA.

Si quis est hoc robore animi atque hac indole
Virtutis ac continentię, ut respuat omnes volup-
tates, omnemq; vitę suę cursum in labore cor-
poris, atq; in animi contentione conficiat, quem
non quies, non remissio, non æqualium studia,
non ludi, non convivia delectent: nihil in vita
expetendum putet, nisi quod est cum laude &
honore, & cum dignitate conjunctum. hunc mea
sententia divinis quibusdam bonis instructum
atque ornatum puto. Pro. M. Cæl.

Tria sunt genera bonorum: maxima, animi:
secunda,

Secunda, corporis: externa, tertia. 3. Tusc.

Alia sunt in homine optanda, alia laudanda. Genus, forma, vires, opes, divitiæ, cæteraq; quæ fortuna dat, aut extrinsecus, aut corpori, nō habent in se veram laudem, quæ deberi uni solum virtuti putatur, sed tantum quod ipsa virtus in earum rerum usu ac moderatione maximè ceritur. 2. de Orat.

4. INGENIUM ET NATURA NOSTRA EXPLORANDA.

Ad quas artes aptissimi erimus, in iis potissimum laborabimus: sin aliquando necessitas nos ad ea detulerit, quæ nostri ingenii non erunt, omnis adhibenda erit cura, meditatio, diligentia, ut ea si non decorè at quàm minimè in decorè facere possimus. Nec tam nobis enitendum est, ut bona quæ nobis data nō sunt, sequamur, quàm ut vitia fugiamus, 1. Off.

5. PRAECEPTORES

Nullum munus Reip. afferre majus, meliusve possumus, quam si doceamus atq; erudiamus juventutem, iis præsertim moribus atq; temporibus, quibus ita prolapsa est, ut omnium opibus refrænanda, atq; coërcenda sit. 3. de Divinat.

Nemo est nostrum liberaliter educatus, cui non educatores, cui non magistri sui atq; doctores, cui nō locus ille mutus, ubi ipse altus aut doctus est, cum grata recordatione in mente versetur. Pro

eur. Pro

eur.

Pro Planc.

6. INSTITUTIO.

Vt equus indomitus, quamvis natura benè compositus sit, idoneus non potest esse ad eas utilitates, & aptus ad ea quæ desiderantur ab equo: sic homo indoctus, quamvis ingeniosus, ad virtutem non potest pervenire. 4. ad Heren.

Vt agri non omnes frugiferi sunt, qui coluntur sic animi non omnes culti fructum ferunt.

2. Tusc.

7. MEMORIA.

Rerum omnium thesaurus memoria: quæ nisi custos inventis, cogitatisq; rebus & verbis adhibeatur, intelligimus omnia, etiamsi præclarissima fuerint, in oratore peritura. 1. de Orat.

8. DILIGENTIA.

Diligentia in omnibus rebus plurimum valet hæc præcipuè colenda est nobis, hæc semper adhibenda, hæc nihil est, quod non assequatur: qua una virtute omnes reliquæ virtutes continentur, 2. de Orat.

In omnium disciplina, infirma est artis præceptio sine summa assiduitate exercitationis.

3. ad Herenn.

Omnium rerum principia parva sunt, sed suis progressionibus usæ, augentur. 5. de Finib.

Dolere se aiebat Demosthenes, si quando opificum antelucana victus esset in dustria. 4. Tusc.

4. LEC-

9. LECTIO BONORVM AVCTORVM.

Vt cum in sole ambulamus, etiam si aliam ob causam ambulemus, fit naturâ tamen ut coloremur: sic cum doctorum libros studiosius legimus, sentimus orationem nostram illorum cantu quasi colorari. 2, de Orat.

10. RATIO.

Societatis humanæ vinculum, est ratio & oratio, quæ dicendo, communicando, disceptando, iudicando, conciliat inter se homines, coniungitque naturali quadam societate. Neque ulla re alia absumus à natura ferarum. 1. Off.

11. ADOLESCENTIA.

Studia quæ sunt in adolescentia tanquam in herbis significat, quæ virtutis maturitas, & quantæ fruges industriæ sunt futuræ. Pro. Cælio.

Vt adolescentibus bona indole præditis sapientes senes delectantur, leviorque sit eorum senectus, qui à juventute coluntur & diliguntur: sic adolescentes senum præceptis gaudent, quibus ad virtutum studia ducuntur. Cato Major.

12. BONA ANIMI, CORPORIS ET FORTVNAE.

Vti Citharædus cum prodierit optimè vestitus palla inaurata indutus, cum chlamide purpurea coloribus variis intertexta, & cum corona aurea magnis fulgētibus gemmis illuminata, citharam tenēs exornatissimam auro & ebore distinctam:
ipse

ipse præterea forma & specie sit, & statura apposita ad dignitatem: si tum magnam populo commoveat his rebus expectationem, repente silentio facto vocem emittat acerbissimam, cum turpissimo corporis motu: quo melius ornatus sit, & magis fuerit expectatus, eò magis derisus & contemptus deicietur. Item si quis in excelso loco & in magnis & in locupletibus copiis collocatus, fortunæ muneribus & naturæ commodis omnibus abundabit, si virtutis & artium (quæ virtutis magistræ sunt) egebit, quò magis cæteris rebus erat copiosus & illustris & expectatus, eò vehementius derisus & contemptus, ex omni conuentu bonorum ejicietur. 4. ad Herenn.

13. APPELITVS.

Efficiendum est ut appetitus rationi obediant, eamque neque præcurrant, nec propter pigritiâ & ignaviam deserant, sintque tranquilli, atque omni perturbatione animi careant: ex quo elucebit omnis constantia, omnisque moderatio. 1. Off.

14. LIBERTAS.

Libertas est potestas vivendi ut velis. Is vivit ut vult, qui recta sequitur, qui gaudet officio cui vivendi via considerata atque provisâ est: qui ne legibus quidem propter metum paret, sed eas sequitur atque colit, quod salutare maximè iudicat: qui nihil dicit, nihil facit, nihil cogitat denique, nisi libenter ac liberè: cuius omnia consilia,
C. resque

resque omnes quas gerit, ab ipso proficiscuntur: eodemque feruntur: nec est ulla res quæ plus apud eum polleat, quam ipsius voluntas atque iudicium. Cui etiam fortuna ipsa cedit.

Parad. penult.

15. LEGVM DIGNITAS.

Omnia quæ præclara sunt quæque augusta, & per quæ Civitas decoratur & conservatur, liberorum erga parentes observantia, juvenum erga natu maiores reverentia & moderatio, legum additamento & ope turpitudinem, immodestiam, audaciam, im prudentiam fugiant. Ex Orat. Demest. 1. contra Aristog.

Duas ob causas omnes feruntur leges, tum ut nemini quicquam iniusti liceat agere, tum ut iis qui isthæc transgressi sunt supplicio affectis, ceteri meliores efficiantur. Ex Orat. 1.

Demosth. contra Aristog.

16. VIRTVS.

Eos viros, quorum vita perspecta est in rebus honestis atque magnis, & benè de Repub. sentientes, aut aliquo honore & imperio affectos observare & colere solemus. 1. Off.

Quanti est æstimanda virtus, quæ nec eripi, nec surripi potest, neque naufragio neque incendio amittitur, neque tempestatum neque temporum permutatione mutatur: quæ præditi qui sunt, soli sunt divites: soli enim possident res & fructuosas

fructuosas & sempiternas: solique (quod est proprium divitiarum) contenti sunt rebus suis. Satis esse putant quod est: nihil appetunt, nulla re egent, nihil sibi de esse sentiunt, nihil requirunt. Parad. penult.

Vt pulchritudo corporis apta compositione membrorum movet oculos, & delectat hoc ipso quod inter se omnes partes cum quodam lepore consentiunt: sic hoc decorum, quod elucet in vita, movet approbationem eorum quibuscum vivitur, ordine & constantia, moderatione omnium dictorum atque factorum. 1. Off.

Socrates hanc viam ad gloriam proximam, & quasi compendiarium dicebat, si quisque id ageret, ut qualis haberi vellet, talis esset. 2. Off.

17. VIRTVTIS STUDIO.

Ea magna voluptas est, æqualem ac parem verbis vitam agere: atque ita vivere, ut omnis oratio moribus consonet. Cic. in Sall.

18. DIGNITAS HUMANITATIS.

Hominum duo sunt genera: alterum indoctum & agreste, quod antefert semper utilitatem honestati: alterum expolitum, quod rebus omnibus dignitatem anteponit.

Itaque huic generi Laus, honos, gloria, fides, Iustitia omnisque virtus: illi autem alteri, quæstus emolumentum, fructusque proponitur, atque etiam voluptas quæ est maximè

C. 2. inimica

inimica virtuti, boniq; naturam fallaciter imitādo adulterat: quam immanissimus quisq; acerrime sequitur, neque solum honestis reb. sed etiam necessariis anteponeit. In Part. Orat.

Sunt ex terra homines, non ut in colæ atq; habitatores, sed quasi spectatores superarum rerum atque celestium, quarum spectaculum ad nullū aliud genus animantium pertinet. Sensus autem interpretes ac nuncii rerum, in capite tanquam in arce, mirificè ad usus necessarios & facti & collocati sunt. Nam oculi tanquam speculatores, altissimum locū obtinent, ex quo plurima conspicientes fungantur suo munere. Et aures, cum sonum percipere debeant, qui natura in sublimem fertur, rectè in altis corporum partibus collocatae sunt. Itemque nares, eò quòd omnis odor ad supera fertur, rectè sursum sunt: & quòd cibi & potionis iudicium magnum earum est, non sine causa vicinitatem oris secutae sunt.

Iam gustatus, qui sentire eorum quibus vescimur, genera deberet, habitat in ea parte oris, quam esculentis & poculentis iter natura patefecit. ^{facile} Tactus autem toto corpore æquabiliter fusus est, ut omnes ictus, omnesq; nimios & frigoris & caloris appulsus sentire possimus. Atq; ut in ædificiis architecti avertunt ab oculis narisque dominorum, ea quæ profluentia necessario tecti essent aliquid habitura, sic natura res si-

miles

miles procul amandavit à sensibus. Adde quòd ipsa natura primum oculos membranis tenuissimis vestivit & sepsit, quas primum perlucidas fecit, ut pereas cerni posset: firmas autem, ut continerentur. Sed lubricos oculos fecit & mobiles, ut declinarent, si quid noceret, & aspectum quòd vellent, facile converterent. Nasus ita locatus est, ut quasi murus oculis interjectus esse videatur. Auditus autem semper patet: ejus enim sensu etiam dormientes egemus: à quo cum sonus est acceptus, etiam à somno excitamur. Flexuosum iter habet nequid intrare possit, si simplex & directum pateret. Provisum etiam, ut si qua minima bestiola conaretur irrumperere, in sordibus aurium tanquam in visco in hæresceret, Quam verò aptas manus, quàmque multarum rerum ministras natura homini dedit &c. 2. de Nat. Deor.

Semper in promptu habere debemus, quantum natura hominis pecudibus, reliquisq; bestiis antecellat. Illæ enim nihil sentiunt nisi voluptatem, ad eamque feruntur toto impetu. Hominis autem mens discendo alitur, & cogitatio semper aliquid aut inquirit, aut agit, videndiq; aut audiendi delectatione ducitur. 1. Off.

Si considerare volumus quæ sit in natura hominis excellentia et dignitas, intelligemus, quàm sit turpe diffluere luxuria, & delicatè ac molliter

C 3.

vivere

vivere: quàmque honestum parcè, continenter,
severè, sobriè. 1. Off.

Si quis est hoc robore animi atque hac indole
virtutis ac continentiae, ut respuat omnes volu-
ptates, omnemq; vitæ suæ cursû in labore corpo-
ris, atq; in animi contentione conficiat, non quies
non remissio, nō æqualium studia, non ludi, non
convivia delectent: nihil in vita expetendum pu-
ret, nisi quod est cum laude & honore & cum di-
gnitate conjunctum: hunc mea sententia divinis
quibusdam bonis instructum atq; ornatû puto.

Pro M. Cælio.

Altè spectare si voles, atq; hanc sedem & æter-
nam domum contueri, neque sermonibus vulgî
dederis te, nec in præmiis humanis spem posueris
rerum tuarum, suis te ille cebris oportet ipsa vir-
tus trahat ad verum decus. Somn. Scip.

19. GRATITVDO.

In referenda gratia, si modo Hesiodo credi-
mus, debemus imitari agros fertiles, qui plus
multò adferunt, quàm acceperunt. Etenim
si in eos quos speramus nobis profuturos, non
dubitamus officia conferre, quales in eos esse de-
bemus qui jam profuerunt. 1. Off.

20. REVERENTIA ERGA SENES.

Est adolescentis majores natu vereri, exq; his
deligere optimos & probatissimos quorû consi-
lio & auctoritate nitatur: ineuntis enim ætatis in-
scitia senû cõstituenda & regenda prudentia est.

1. Off.

1. Off. 21. CONTINENTIA.

Si considerare velimus, quæ sit in natura ho-
minis excellètia & dignitas, intelligemus quàm
sit turpe diffluere luxuria, & delicatè ac molliter
vivere, quamq; honestum parcè, continenter, se-
verè, Sobriè. 1. Off.

Tantum cibi & potionis adhibendum est, ut
reficiantur vires, non opprimantur. Cato Major.

Omnium perturbationum fons est in tempe-
rantia, quæ est à tota mente, etiam à recta ratione
defectio, sic aversa à præscriptione rationis, ut nul-
lo modò appetitiones animi nec regi, nec conti-
neri queant. 4. Tusc.

22. CONSILIVM.

Ad rem gerendâ qui accedit, caveat ne id mo-
dò cõsideret, quàm illa res honesta sit, sed etiã ut
habeat efficiendi facultatè: in quo considerandû
est illi, ne aut temerè desperet propter ignaviam,
aut nimis confidat, propter cupiditatem. In o-
mnibus autem negotiis prius quàm aggrediare,
adhibenda est præparatio diligens. 1. Off.

Non est incommodû ex aliis judicare: ut si quid
dedebeat in aliis, vitemus & ipsi: fit enim nescio
quomodo, ut magis in aliis cernamus, quàm in
nobis met ipsis si quid delinquitur. 1. Off.

Ad ea eligenda, quæ dubitationem afferunt
adhibere homines doctos debemus, vel etiam,
usu peritos: & quod iis in unoquoq; officii gene-
re placeat exquirere. 1. Off.

C 4.

23. FAMA

23. FAMA HONESTA.

Est hominis ingenui & liberaliter educati, velle bené audire á parentibus, á propinquis, á bonis etiam viris, & futuræ post mortem famæ, etiam detracto usu, consulendum est. 3. de Finib.

24. SERMO.

In primis provideamus, ne sermo vitium aliquod indicet inesse moribus: quod maximé tum solet evenire, cum studiosé de absentibus detrahendi causa, aut per ridiculum, aut severé, aut maledicé, contumelioséque dicitur. 1. Off.

Difficile est dictu, quanto peré conciliet animos hominum comitas, affabilitasque sermonis 2. Off.

25. MODERATE DE NOBIS
IPSIS SENTIENDVM.

Minimé sibi quisque notus est, & difficillimé de se quisque judicare ac sentire potest. 3. de Orat.

Vt verecundius ipsi de se omnes scribant necesse est, si quid est laudandum: & prætereát, si quod reprehendendum est: accedit etiam ut minor sit fides, minor autoritas. Cic. L. Lucejo. Fam. 5.

26. VIR BONVS.

Vir bonus est qui prodest quibus potest, non set autem nemini. 3. Off.

27. DIVES.

Eum intelligimus divitem cui tanta possessio est, ut ad liberaliter vivendum facilé contentus sit qui

fit, qui nihil quærat, nihil appetat, nihil optet amplius. Parodox. Vlt.

28. AMICITIA.

Nihil est quod tam attrahat & alliciat ad amicitiam, quam similitudo, qua fit ut bonos boni diligant & asciscantque sibi quasi propinquitate conjunctos atque natura. Nihil est enim appetentius similitum sui, nihil rapacius quam natura. Hinc constat bonos inter bonis quasi necessariam benevolentiam esse. In Lælio.

Amici novi veteribus non sunt anteponendi, ut equis vetulis teneros anteponere solemus. Non enim amicitiarum esse debent, sicut aliarum rerum satietates: veterissima quæque esse suavissima debent. Novitates tamé non repudianda: vetustas autem suo loco conservetur. In Lælio.

Amicitia, consuetudines, vicinitates, quid habeant voluptatis, carendo magis intelligimus, quam fruendo. Ad Quir. post Redit.

29. ADVERSA.

Omnes cum secundæ res sunt, tum maximé se cum meditari oportet quo pacto adversam ærumnam ferant. 4. Tusc.

Homines nos esse meminimus ea lege natos, ut omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quó minus ea, qua nati sumus, conditione, vivamus, néve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vita-

C 5. re possu-

re possumus: eventisque aliorum memoria repe-
tendis, nihil accidisse novi nobis cogitemus.

Cic. Titio. Fam. 5.

30. VOLVPTAS CONCESSA.

Cum juvenes relaxare animos, & dare se iu-
cunditati volent, caveant intemperantiam, me-
minerint verecundiæ. 1. Off.

Ludo & joco uti illis quidem licet, sed sicut
somno & quietibus cæteris, tum quum gravi-
bus, seriisque rebus satisfecerimus. Ipsumque genus
jocandi ingenuum & facetum esse debet, non pro-
fufum, nec immodestum, sed semper in ipso joco
aliquod probi ingenii lumen eluceat. 1. Off.

OMNIS TURPITUDO

FUGIENDA.

1. CONSVETUDO PECCANDI.

O consuetudo peccandi, quantam habes iucun-
ditatem in improbis & audacibus, cum poena ab-
fuit, & licentia consecuta est. 5. in Verr.

2. VOLVPTATES TURPES.

Fieri non potest, ut animus libidini deditus,
amore, desiderio, cupiditate, copia, inopia etiam
non nunquam impeditus, literis operam dare pos-
sit. Nec est alia causa, cur in tantis præmiis elo-
quentiæ, tanta voluptate dicendi, tanta laude,
tanta gloria, tanto honore tam sint pauci, semper-
que

que fuerint, qui in hoc labore versarentur. Omit-
tendæ enim sunt omnes voluptates: relinquen-
da studia delectationis, ludus, jocus, convivium,
sermo etiam penè omnium familiarium deserren-
dus: quæ res, in hoc genere homines à labore, stu-
dioque deterret. Pro M. Cælio.

Nulla capitalior pestis, quam corporis volup-
tas hominibus à natura data est: hinc patriæ pro-
ditiones, hinc rerumpub. everfiones, hinc cum
hostibus clandestina colloquia nascuntur. Nullum
denique scelus, nullum magnum facinus est, ad
quod suscipiendum non libido voluptatis impel-
lat: supra verò & adulteria, & omne flagitium,
nullis aliis illecebris excitantur, nisi voluptate.

Et menti nihil est tam inimicum quam voluptas:
nec libidine dominante, temperantiæ locus est o-
mnino, nec in voluptatis regno potest virtus con-
sistere. Quocirca nihil tam detestabile tam-
que pestiferum, quam voluptas, si quidem cum
major est & longior, omne animi lumen extin-
git. Cato Major.

Plerique propter voluptatem & parvam, & non
necessariam, tum in morbos graves, tum in damna,
tum in dedecora incurrunt: sæpe etiam legum ju-
dicatorumque poenis obligantur. 1. de Finib.

3. STULTICIA.

Est proprium stulticiæ, aliorum vitia cernere,
oblivisci suorum. 3. Tusc.

4. ARRO

4. STULTICIA.

Deforme est de se ipso prædicare, falsa præfertim, & cum irrisione audientum imitari militem gloriosum. 1. Off.

5. ALIENA CURARE.

Fit nescio quo pacto, ut magis in aliis cernamus, si quid delinquitur, quam in nobismet ipsis. 1. Off.

Satis superque sit cuique suarum rerum cura: alienis nimis implicari molestum est. In Lælio.

6. MISER.

Præstans valetudine, viribus, forma, acerrimis in tegerrimisq; sensibus, etiam si libet, velocitatem, divitias, honores, imperia, opes, gloriam: si fuerit is, qui hæc habeat, in justus, in temperans, timidus, hebiti ingenio, atque nullo, is erit profectó miserrimus. 5. Tusc.

7. PAVPER.

Improbi & avari quoniam incertas & in casu positas possessiones habent, et plus semper appetunt: nec eorum quisquam ad huc inventus est, cui quod haberet, esset satis, non modò non copiosi ac divites, sed etiam inopes ac pauperes existimandi sunt. Parad. ult.

8. INIVSTICIA.

Rei familiaris amplificatio nemini nocens non est vituperanda, sed fugienda semper injuria. Nam detrahere aliquid alteri, & hominem hominis

minis incommodo, suum augere commodum, magis est cõtra naturam, quam paupertas, quam dolor, quam cætera, quæ possunt aut corpori accidere, aut rebus externis. Illud enim natura non patitur, ut aliorum spoliis nostras facultates, copias, opes augeamus. Neque verò hoc solum natura, id est jure gentium, sed etiam legibus populorum quibus in singulis civitatibus Respublicæ continentur, eodem modo constitutum est, ut non liceat sui commodi causa, nocere alteri. Hoc enim spectant leges, hoc volunt, incolumem esse civium conjunctionem. 3. Off.

9. INCOMPOSITI MORES.

Sunt quidam aut ita lingua hæsitantes, aut ita voce absoni, aut ita vultu, motuque corporis vasti atque agrestes, ut etiam si ingeniis atque arte valeant, tamen in doctorum numerum venire non possint. Sunt autem quidam ita ornati, ut non nati, sed ab aliquo Deo ficti esse videantur. 1. de Orat.

Sunt qui ita literis se abdiderunt, ut nihil possint ex his neq; ad comunem afferre fructum neque in aspectum, lucemque proferre.

Pro Arch. Poëta.

10. MENDACIVM.

Qui semel a veritate deflexit, hic non majore religione ad perjurium, quam ad mendacium perducitur consuevit. Et quæ pœna a diis immortalibus

fallibus perjuro, hæc mendaci constituta est.
Non enim ex pactione verborum, quibus jusju-
randū comprehenditur, sed ex perfidia ac malitia
per quā insidiæ tenduntur alicui, dii immortales
irasci ac succensere consueverunt. Pro Rosc.

II. ASSENTATIO,

Cavendū est ne assentatoribus patefaciamus
aures, nec adulari nos sinamus, in quo falli facile
est: tales enim nos esse putamus, ut jure laude-
mur. In Læli.

Ut moneri proprium est veræ amicitiæ & alte-
rum liberè facere non asperè, alterum patienter
accipere, nō repugnanter: sic habendum, nullam
in amicitiis pestem esse majorem, quàm adulati-
onem, blanditijs, assentationem, In Lælio.

II. ACCVSATOR.

Multa esse oportet in eo qui alterum accuset,
primum integritatem atq; innocentiam. Nihil
est enim quod minus ferendum sit, quam ratio-
nem ab altero vitæ reposcere eum, qui non pos-
sit suæ reddere. Accusare enim debent ii, qui
nullo suo peccato impediuntur, quo facilius al-
terius peccata demonstrare possint. Ex
Divin. in Verr.

Postulatur ab omnibus, ut ab iis se abstineant
maximè vitiis, in quibus alterum reprehenderūt.
furem aliquem aut repacem accusaris: vitanda
tibi

tibi semper erit omnis avaritiæ suspicio.
Maleficum quempiam adduxeris aut crudelem?
cavendum erit semper, ne qua in re asperior,
aut in humanior fuisse videare. Corupto-
rem adulterum? providendum diligentur ne
quod in vita vestigium libidinis appareat.
Omnia postremò quæ vindicaveris in altero,
tibi ipsi vehementer fugienda sunt. Etenim
non modò accusator, sed ne objugator qui-
dem ferendus est is, qui, quod in altero vi-
tium reprehendit, in eo ipso deprehenditur.
s. in Verr.

II. POENA IMPIORVM.

Sua quemque fraus, & suus error maxi-
mè vexat, suum quemque scelus agit at amen-
tiaque afficit, suæ malæ cogitationes, con-
scientiæque animi terrent. Hæ sunt im-
piis assidua, domesticæque furia, quæ dies
noctesque pœnas à sceleratissimis repetunt.
Pro Rosc. Amer.

Non ob ea solum incommoda, quæ eve-
niunt improbis, fugienda improbitas est: sed
multo etiam magis, quod cuivis in animo ver-
satur, nunquam finit eum respirare, nunquam
acquiescere. 1. de Finib.

Si impietas improbè molita quidpiam est,
quamvis occultè fecerit, nunquam tamen con-
fidat id semper fore occultum.

Plurimq;

Plærunque enim improborum facta primò
a suspicio in sequitur : deinde sermo atque fama;
nie tum accusator : tum iudex : multi etiam ipsi
gnam se judicant. 1. de Finib.

14. CONSCIENTIA.

Magna est vis conscientia in utramque par-
tem, ut neque timeant qui nihil com-
miserint, & pœnam semper
ante oculos versari pu-
tent qui peccarint.
Pro Milone.

FINIS.

ORATIO

ORATIO M. T. CI.

CERONIS PRO AVLO LI-
CINIO ARCHIA Poëta.

SI quid est in me ingenii, Iudices,
quod sentio quàm sit exiguum: aut
si qua exercitatio dicendi, in qua
me non inficior mediocriter esse versa-
tum: aut si hujusce rei ratio aliqua ab o-
ptimarũ artium studiis & disciplina pro-
fecta, à qua ego nullum confiteor ætatis
meæ tempus abhorruisse: earum rerum
omnium vel in primis hic A. Licinius
fructũ à me repetere propè suo jure de-
bet. Nam quoad longissimè potest mēs
mea respicere spacium præteriti tempo-
ris, & pueritiæ memoriã recordari ulti-
mam: inde usque repetens, hunc video
mihî principem, & ad suscipiendam, &
ad ingrediendã rationem horũ studio-
rũ extitisse. Quod si hæc vox hujus hor-
tatu, præceptisq; conformata, nonnullis
aliquando salutis fuit: à quo id accepimus
quo ceteris opitulari, & alios servare pos-
semus: huic profectò ipsi, quantũ sit ũ
in nobis, & opem, & salutem ferre debe-
mus. Ac ne quis à nobis hoc ita dici for-

D. te mi-

Proposi-
tio.

Exordii

Ratio.

Conclu-
sio,

Occupa-
tio.

Solutio
occupa-
tionis.

Occupa-
tio.

te miretur, quod alia quaedam in hoc fa-
cultas sit ingenii, neque hac dicendi ra-
tio, aut disciplina: nec nos quidem huic
cuncti studio penitus unquam dediti fui-
mus. Etenim omnes artes, quae ad hu-
manitatem pertinent, habent quoddam
commune vinculum, & quasi cognatio-
ne quadam inter se continentur. Sed ne
cui vestrum mirum esse videatur, me in
quaestione legitima, & in iudicio publi-
co, cum res agatur apud Praetorem
populi Romani lectissimum virum, &
apud severissimos Iudices, tanto con-
ventu hominum, ac frequentia, hoc
uti genere dicendi, quod non modo a co-
suetudine iudiciorum, verum etiam a
forensi sermone abhorreat: quaeso a vo-
bis, ut in hac causa mihi detis hanc ve-
niam, accommodatam huic Reo, vo-
bis, quemadmodum spero, non mole-
stam: ut me pro summo Poeta, atque e-
ruditissimo homine dicentem, hoc con-
cursu hominum literatissimorum, hac
vestra humanitate, hoc denique Praeto-
re exercente iudicium, patiamini de stu-
diis humanitatis ac literarum paulo lo-
qui liberius, & in eius nodi persona, quae
propter ocium, ac studium minime in
iudicio

judiciis periculisque tractata est, uti pro-
pe novo quodam & inusitato genere di-
cendi. Quod si mihi a vobis tribui con-
cedique sentiam: perficiam profecto,
ut hunc Aul. Licinium non modo non
segregandum, cum sit civis, a numero
civium, verum etiam si non esset, pute-
tis adsciscendum fuisse. Nam ut pri-
mum ex pueris excessit Archias, atque
ab his artibus, quibus aetas puerilis ad
humanitatem informari solet, se ad scri-
bendi studium contulit, primum Antio-
chiae, (nam ibi natus est loco nobili, &
celebri quondam urbe & copiosa, at-
que eruditissimis hominibus, libera-
lissimisque studiis affluenti) celeriter
antecellere omnibus ingenii gloria con-
tigit. Post in caeteris Asiae partibus,
cunctaque Graeciae, sic ejus adventus ce-
lebratur, ut famam ingenii expectatio
hominis, expectationem ipsius adven-
tus admiratioque superaret. Erat tum
Italia plena Graecarum artium ac disci-
plinarum studiisque hac & in Latio vehe-
mentius tum colebantur, quam nunc iis-
dem in oppidis, & hic Romae propter tra-
quillitate Reipublice non negligebantur.
Itaque huc & Tarantini & Rhegini & Nea-

Proposi-
tio cause

Narratio

Grada-
tio.

poli-
D 2.
Taranta urbis
Calabriae
Rhegi in maritima
Italia

politani, civitate cæterisq; præmiis donârunt, & omnes qui aliquid de ingeniis poterât judicare, cognitione atq; hospitio dignum existimârunt. Hac tanta celebritate famæ cum esset jam absentibus notus, Româ venit, Mario cõsule & Catulo. Nactus est primùm Consules ejusmodi, quorum alter res ad scribendum maximas, alter cum res gestas, tum etiam studium atq; aures adhibere posset. Statim Luculli, cum prætextatus etiam tum Archias esset: eum in domum suam receperunt. Sed enim hoc non solum ingenii ac literarum, verum etiam naturæ atque virtutis fuit, ut domus, quæ hujus adolescentiæ prima fuit, eadem esset familiarissima senectuti. Erat temporibus illis jucundus Q. Metello illi Numidico & ejus pio filio: audiebatur à M. Aemilio, vivebat cum Quin. Catulo, & patre & filio, à Lucio Crasso colebatur: Lucullos verò & Drusum & Octavios & Catonem, & totâ Hortensiorum domum devinctam consuetudine cum teneret, adficiebatur summo honore, quod eum non solum colebant, qui aliquid percipere, aut audire studebant, verum etiam si qui forte simulabant. Interim satis longo intervallo

ta) ue timen
it Pathos.
y quo pueri et
adolescentes
in usq; etatis
in septimum
sex, & inde
imobant.
glavissim
mang prætor
vero M. Aem
bolla gessit.
i plures fuer
ebei qdem
fouarum for
elebres. Numi
reg fuit à Nu
Numidicæ
regionis incolis
orator fuit
s) Præsum
vage eloquentissimum
Catonis quum.
is a gens fuit, hinc vta nuy
ang, qui in foro Romano ob
eloquentiam causarum
vit.

tervallo cum esset cum Lucullo in Sicilia profectus, & cum ex ea provincia cum eodem Lucullo decederet, venit Heracliam, quæ cum esset civitas æquissimo jure ac fœdere ad scribi se in eam civitatem voluit: idque cum ipse per se dignus putaretur, tû autoritate & gratia Luculli ab Heracliensibus impetravit. Data est civitas Syllani lege & Carbonis, si qui fœderatis civitatibus ad scripti fuissent: si tum cum lex ferebatur in Italia domicilium habuissent, & si sexaginta diebus apud Prætoré essent professi. Cum hic domiciliû Romæ multos jam à tea annos haberet, professus est apud prætoré Quintum Metellû familiarissimum suû. Si nihil aliud nisi de civitate ac lege dicimus, nihil dico amplius, causa dicta est. Quid enim horû infirmari Grache potest? Heracliane esse eum ad scriptû negabis? Adest vir summa autoritate & religione & fide Marc. Lucullus, qui se non opinari, sed scire: non audivisse: sed vidisse: non interfuisse, sed egisse dicit. Ad sunt Heraclienses Legati nobilissimi homines hujus judicii causa, cum mandatis & cum publico testimonio venerunt, qui hunc adscriptum Heracliensem dicunt.

e inter paly
Minor.
Sicilia
a quondam
optima insula
Italia fuit.
Conclu-
sio.
Heraclia
fuit
Romæ
Pars mi-
noris
Epilo-
gus nar-
rationis.
Proposi-
tio cõfir-
matio-
nis.
Confir-
matio à
testibus.
Heraclia
fuit
Sicilia
legibus
D 3. Hic

D 3. Hic

Hic tu tabulas desideras Heracliensium
publicas, quas Italico bello incenso tabu-
lario interiisse scimus omnes. Et ridicu-
lum, ad ea quæ habemus, nihil dicere,
quærere quæ habere non possumus: &
de hominū memoria tacere: literarū me-
moriā flagitare. Et cum habeas amplifi-
simi viri religionē, in tegerrimi municipii
iussurandum fidemq; ea quæ depravari
nullo modo possunt, repudiari: tabulas,
quas idem dicis solere corrumpi, deside-
rare. At domicilium Romæ non habuit
is, qui tot annis ante civitatem datā, se-
dem omnium rerum ac fortunarum sua-
rum Romæ collocavit. At non est pro-
fessus. Imo verò his tabulis professus
quæ solæ ex illa professione, Collegioq;
Prætorum obtinent publicarum tabu-
larum authoritatem. Nam cum Appii
tabulæ negligentius adservatæ diceren-
tur, Gabinii quàm diu incolumis fuit,
levitas, post damnationem, calamitas
omnem tabularum fidem resignasset:
Metellus homo sanctissimus modestis-
simusq; omnium, tanta diligentia fuit,
ut ad Lu. Lentulū Prætorem, & ad judi-
ces venerit, & unius nominis litura se
commotū esse dixerit. His igitur tabulis

nullam

nullam lituram in nomen A. Licinii vi-
detis. Quæ cum ita sint, quid est quòd
de ejus civitate dubitetis, præsertim cum
aliis quoque in civitatibus fuerit adscri-
ptus? Etenim cum mediocribus multis,
& aut nulla, aut humili aliqua arte præ-
ditis, gratuito civitatē in Græcia homi-
nēs impertiebantur: Rheginos credo,
aut Locrenses, aut Neapolitanos, aut
Tarentinos, quòd Scenicis artificibus
largiri solebant, id huic summa ingenii
prædito gloria noluisse? Quid? cum cæ-
teri nō modò post civitatem datam, sed
etiam post legem Papiam, aliquo modo
in eorū municipiorū tabulas irreperunt,
hic qui nec vitur quidem illis, in quibus
est scriptus, quòd semper se Heraclien-
sem civem esse voluit, reiicietur? Census
nostros requiris scilicet. Est enim obscu-
rum proximis Censoribus, hunc cum
clarissimo Imperatore Luc. Lucullo, a-
pud exercitum fuisse, superiobus cum
eodem Quæstore in Asia, primis Iu-
lio & Crasso, nullam populi partem esse
censam. Sed quoniam census non
jus civitatis confirmat, ac tantummo-
dò indicat eum qui sit Census, ita se

Conclu-
sio.

Amplifi-
catio à
verissimi-
li.

Locris regio
proxima
Locri ut Jo

Quæ jus
sit urbe
excedere
oēs qui
non erāt
cives Ro-
mani.

Pars con-
sultatio-
nis. Hinc

Attifer
Comæcia
gator, vel
narum, or
Municipi

mūnere civi-
sustinet, se

in tepe civi-
re apto e
municipium

D 4.

jam tū gessisse pro cive his temporibus,
quæ tu criminariis, nec ipsius quidem ju-
dicio in civium Romanorū jure esse ver-
satum. Et testamentum sæpè fecit no-
stris legibus. & adiit hæreditates civium
Romanorū, & in beneficiis ad ærarium
delatus est à Luc. Lucullo Prætorè &
Consule. Quare argumenta si qua po-
tes. Nunquā enim hic, neque suo neq; a-
micorum judicio revincetur. Quares à
nobis Grache, cur tantopere hoc homi-
ne delectemur? quia suppeditat nobis u-
bi & animus ex hoc forensi strepitu refi-
ciatur, & aures conuicio defessæ cōqui-
escant. An tu existimas, aut suppetere
nobis posse quod quotidie dicamus, in
tanta varietate rerum, nisi animos no-
stros doctrina excolamus? aut ferre ani-
mos tantā posse contentionem, nisi eos
doctrina eadem relaxemus? Ego verò
fateor me his studiis esse deditū, ceteros
pudeat: si qui se ita literis abdiderunt, ut
nihil possint ex his, neq; ad communem
ad ferre fructum, neq; in aspectū lucem-
que proferre. Me autē quid pudeat, qui
tot annos ita vivo, Iudices, ut ab illis nul-
lo unquam me tempore aut commodū
aut ocium meum abstraxerit, aut volu-

ptas

ptas avocârit aut denique somnus retar-
dârit. Quare quis tandē me reprehendat
aut quis mihi jure succenseat, si quantū
cæreris ad suas res obeundas, quantū ad
festos dies ludorum celebrandos, quan-
tum ad alias voluptates, & ad ipsam re-
quiē animi & corporis, conceditur tem-
porum: quantum alii tribuunt tempesti-
vis conviviiis, quantū deniq; alexæ, quan-
tum pilæ, tantum mihi egomet ad hæc
studia recolenda sumpsero. Atque hoc
ideò mihi concedendū est magis, quòd
ex his studiis hæc quoq; crescit oratio &
facultas: quæ quāta cunq; in me est, nun-
quam amicorum periculis defuit. Quæ
si cui levior videtur, illa quidem certè
quæ summa sunt, ex quo fonte hauriā,
sentio. Nam nisi multorum præceptis,
multisq; literis mihi ab adolescētia sua-
sifsem, nihil esse in vita magnopere expe-
tendum, nisi laudem atq; honestatem: in
ea autem persequenda omnes cruciatus
corporis, omnia pericula mortis atq; ex-
ilii, parvi esse ducenda: nunquā me pro
salute vestra in tot ac tātis dimicationes,
atq; in hos profligatorum hominū quo-
tidianos impetus obiecissim. Sed pleni
omnes sunt libri, plenæ sapientum vo-

D. S. ces,

A causis
finali-
bus.

Ab alte-
ra causa
finali,

Proposi-
tio.

Compro-
batio.

Occupa-
tio.

Corre-
ctio.

Conge-
ries.

hæc restitit argumentis & est idē qd. p. 1. ptas
Strepitus verum & manuum sonus
q. ab ambulantiis exiit

Recor. 10
p. 1. tom
et d. 1. mo
c. 10
A causis
finali-
bus.
Ab alte-
ra causa
finali,
longe eas
in quo fr
glut. de bal
is par. mo
D. S. ces
p. 1. tom
et d. 1. mo
c. 10

Compro-
batio.

nustatem, vibebatur omnino non debuisse. Ergo ille corporis motu tantum amore sibi conciliarat a nobis omnibus: nos animorum incredibiles motus, celeritatemque ingeniorum negligemus? Quoties ego hunc Archiam vidi Iudices (vtra enim vestra benignitate, quoniam me in hoc novo genere dicendi tam diligenter attenditis) quoties ego hunc vidi, cum literam scripsisset nullam, magnum numerum optimorum versuum, de iis ipsis rebus, que tum agebantur, dicere ex tempore? Quoties revocatum eandem rem dicere commutatis verbis atque sententiis? Quae vero accuratè cogitatèque scripsisset, ea sic vidi probari, ut ad veterum scriptorum laudem pervenirent. Hunc ego non diligam, non admirer? non omni ratione defendendum putem? At qui sic a summis hominibus, eruditissimisque accepimus: ceterarum rerum studia, & doctrinam, & præceptis, & arte constare: Poëtam natura ipsa valere, & mentis viribus excitari, & quasi divino quodam spiritu adflari. Quare suo jure noster ille Ennius sanctos appellat Poëtas, quod quasi Deorum aliquo dono atque munere commendati nobis esse videantur

Antecedens.

Consequens.

tur. Sit igitur, Iudices, sanctum apud vos humanissimos homines, hoc Poëte nomen, quod nulla unquam barbaria violavit. Saxa & solitudines voce respondent, bestiae sæpe immanes cantu flectuntur atque consistunt: nos instituti rebus optimis, non Poëtarum voce moveamur? Homerum Colophonii civem esse dicunt suum, Chii suum vendicant. Salaminii repetunt. Smyrnaei vero suum esse confirmant, Itaque etiam delubrum ejus in urbe dedicaverunt. Per multos alii prætereà pugnant inter se atque contendunt. Ergo illi alienum, quia Poëta fuit, etiam post mortem expetunt: nos hunc vivum, qui & voluntate & legibus noster est, repudiabimus? præsertim cum omne olim studium atque omne ingenium contulerit Archias ad populi Romani gloriam laudemque celebrandam. Nam & Cymbricas res adolescens attigit. Etiam ipsi illi Cajo Mario, qui durior ad hæc studia videbatur, jucundus fuit. Neque enim quisquam est tam aversus a Musis, qui non mandari versibus æternum suorum laborum præconium facile patiatur. Themistoclem illum summum Athenis virum dixisse ajunt, cum ex eo querere-

Amplificatio à
majore.
Ab exemplo.

Ex meritis
Archias.

Ætiologia.

Exemplum.

Redit ad
merita
Archie,

quæreretur, quod acroama, aut cuius vo-
cem libentissimè audiret: ejus à quo sua
virtus optimè prædicaretur. Itaque ille
Marius ita eximie L. Plotiū dilexit, cu-
jus ingenio putabat ea quæ gesserat pos-
se celebrari. Mithridaticum verò bellum
magnum atq; difficile, & in multa varie-
tate, terramariq; versatū, totum ab hoc
expressum est. Qui libri non modò Lu-
cium Lucullum fortissimum & clarissi-
mum virum, verū etiam populi Ro-
mani nomen illustant. Populus enim
Romanus aperuit, Lucullo imperante,
Pontum & Regiis quondam opibus, &
ipsa natura regionis vallatum. Populi
Romani exercitus eodem duce, nō ma-
xima manu, innumerabiles Armenio-
rum copias fudit. Populi Romani laus
est, urbem amicissimam Cyzicenorum,
ejusdem consilio ex omni impetu regio,
ac totius belli ore ac faucibus ereptam
esse atque conservatam. Noltra semper
feretur, ac prædicabitur Lucio Lucullo
dimicante, cum interfectis ducibus de-
pressa hostium classis, & incredibilis a-
pud Tenedum pugna illa navalis. No-
stra sunt trophæa, nostra monumenta,
nostri triumphus. Quare quorū ingeniis

Conclu-
sio.

hæc

hæc feruntur, ab his Populi Romani fa-
ma celebratur. Carus fuit Africano su-
periori noster Ennius, itaq; etiam in se-
pulchro Scipionum putatur is esse con-
stitutus. Et marmoratis laudibus certè
non solum ipsi, qui laudantur, sed etiam
Populi Romani nomen ornatur. In cœ-
lum hujus proavus Cato tollitur: ma-
gnus honos Populo Romano adjungi-
tur, Omnes denique illi Maximi, Mar-
celli, Fulvii, non sine communi omnium
nostrū laude decorantur. Ergo illum,
qui hæc fecerat, rudem tum hominem
majores nostri in civitatem receperunt:
nos hunc Heracliensem multis civitati-
bus expetitur, in hac autem legibus cō-
stitutum, de nostra civitate eiiciemus?
Nam si quis minorem gloriæ fructum
putat ex Græcis verbis percipi, quàm
ex Latinis, vehementer errat: propterea
quòd Græca leguntur in omnibus fe-
rè gentibus: Latina suis finibus, exiguis
sanè, continentur. Quare si res hæ, quas
gessimus orbis terræ regionibus defi-
niuntur: cupere debemus, quò minus
manuum nostrarum tela pervenerint,
eodem gloriam famamque penetrare.
Quod cum ipsis populis, de quorum
rebus

Secundū
exemplū
Ovidius
Ennius
emeruit
Calabris
in mon-
tibus or-
tus.

Conti-
guus po-
ni Scipio
magna
tibi.

Amplifi-
catio à
Græca
lingua.

Amplificatio ab utilitate. rebus scribitur, hæc ampla sunt: tum iis certé, qui de vita, gloriæ causa dimittant, hoc maximum & periculorum incitamentum est, & laborum. Quàm multos Scriptores rerum suarum Magnus ille Alexander secum habuisse dicitur? Atque is tamen cum in Sigæo ad Achillis tumulum adstitisset, ô fortunate, inquit, adolescens, qui tuæ virtutis præconem Homerum inveneris. Et veré. Nam nisi illi ars extitisset illa, idem tumulus qui corpus ejus contexerat, nomen etiam obruisset. Quid noster hic Magnus, qui cum virtute fortunâ adæquavit? nonne Teophanem Mitylenæum, scriptorem rerum suarum in concione militum civitate donavit. Et nostri illi fortes viri, sed rustici ac milites, dulcedine quadam gloriæ commoti, quasi participes ejusdem laudis, magno illud clamore approbaverunt. Itaque credo, si civis Romanus Archias legibus non esset, ut ab aliquo Imperatore civitate donaretur, perficere nō potuit? Sylla cum Hispanos & Gallos donaret, credo hunc petentem repudiasset? quem nos in concione vidimus, cui cum libellum malus poëta de populo subiecisset, quod epigramma

Ex minore facit verisimilem Archias causam.

epigramma in eum fecisset, tantum modo alternis versibus longiusculis, statim ex his rebus quas tunc vendebat, jussit ei præmium tribui sub ea conditione, ne quid postea scriberet. Qui sedulitatem mali Poëtæ duxerit aliquo tamen præmio dignâ, hujus ingenium & virtutem in scribendo & copiam non expetisset? Quid? à Quinto Metello familiarissimo suo, qui civitate multos donavit, neque per se, neque per Lucillos impetravisset? qui presertim usque eò de suis rebus scribi cuperet, ut etiam Cordubæ natis Poëtis, pingue quiddam sonatibus atque peregrinum, tamé aures suas dederet. Neque enim est hoc dissimulandum, quod obscurari non potest, sed pro nobis ferendum; trahimur omnes studio laudis, & optimus quisque maximè gloria ducitur. Ipsi Philosophi etiam in illis libellis, quos de contemnenda gloria scribunt, nomen suum inscribunt, & in eo ipso, in quo prædicationem nobilitatemque despiciunt, prædicari de se, ac nominari volunt. Decius quidem Brutus, summus ille vir & Imperator, Accii amicissimi sui carminibus templorum ac monumentorum aditus exornavit suorum.

Ratio. Exemplum.

E. TUM.

rum, Jam verò ille, qui cum Aetolis En-
nio Comite bellavit Fulvius, non dubi-
tavit Martis manubias Musis cōsecrare.
Conclu- Quare in qua Vrbe Imperatores propé
sio. armati, Poëtarum nomen, & Musarum
delubra coluerunt, in ea non debent to-
gati Iudices á Musarū honore, & á Poë-
tarum salute abhorrere. Atque ut id
Probz á libentiùs faciatis, jam me vobis Iudices
suo ex- indicabo, & de meo quodā amore glo-
emplo. ria, nimis acri fortasse, veruntamen ho-
nesto, vobis confitebor. Nam quas
res nos in Consulatu nostro vobiscum
simul, pro salute hujus Urbis atque Im-
perii, & pro vita civium, proq; univer-
sa Republica gessimus, attigit hic versi-
bus atq; inchoavit, quibus auditis, quod
mihi magna res, & jucūda visa est, hunc
ad perficiendum hortatus sum. Nul-
lam enim virtus aliam mercedem labo-
rum periculorumque desiderat, præter
hanc laudis, & gloria: qua quidem de-
tracta Iudices, quid est, quod in hoc
aliquoti- tam exiguo vitæ curriculo, & tam brevi
es muta- tantis nos in laboribus exerceamus?
tis ver- Certé si nihil animus præsentiret in po-
bis est sterum, & si quibus regionibus vitæ
repetita. spacium circumscriptum est, iisdem o-

mnes

mnes cogitatus terminaret suos, nec
tantis se laboribus frangeret, neque tot
turis vigiliisque angeretur, neque to-
ties de ipsa dimicaret. Nunc insidet
quædam in optimo quoque virtus, quæ
noctes ac dies animum gloriae stimulis
conciat atque admonet, non cum vi-
tæ tempore esse dimittendam comme-
morationem nominis nostri, sed cum
omni posteritate adæquandam. An ve-
rò tam parvi animi videamur esse omnes
qui in Republica atque in his vitæ peri-
culis laboribusque versamur, ut cum us-
que ad extremum spacium nullum tran-
quillum atque ociosum spiritum du-
xerimus, nobiscum simul moritura
omnia arbitremur? An cum statu-
as & imagines, non animorum si-
mulachra, sed corporum, studiosè mul-
ti summi homines reliquerunt, con-
siliorum relinquere, ac virtutum no-
strarū effigiem nonne multò malle de-
bemus summis ingeniis expressam &
politam? Ego verò omnia quæ gere-
bam, jam tum in gerendo spargere me
ac disseminare arbitrabar, in orbiter-
ræ memoriam sempiternam. Hæc ve-
rò sive à meo sensu post mortem ab-

E 2.

futura

Ex mi-
nori.

Peroratio in
qua brevissimè
repetuntur argu-
mèta supra tra-
dita.

futura sunt, sive ut sapientissimi homines putaverunt, ad aliquam animi mei partem perinebunt, nunc quidem certè cogitatione quadam, speque delector. Quare conservate, Iudices, hominem pudore eo, quem amicorum studiis videtis comprobati, tum dignitate, tum etiam venustate: ingenio autem tanto, quanto id convenit existimari, quod summorum hominum ingeniis expetitum esse videatis. Causa verò ejusmodi, quæ beneficio legis, autoritate municipii, testimonio Luculli, tabulis Metelli comprobetur. Quæ cum ita sint, petimus, à vobis Iudices, si qua non modò humana, verum etiam divina in tantis negotiis, commendatio debet esse: ut eum qui vos, qui vestros Imperatores, qui populi Romani res gestas semper ornavit, qui etiam his recentioribus nostris, vestrisque domesticis periculis, æternum se testimonium laudum daturum esse profiteatur: isque est eo numero, qui semper apud omnes sancti sunt habiti atque dicti: sic in vestram accipiatis fidem, ut humanitate vestra levatus potius, quam acerbitate violatus esse videatur. Quæ de causa pro mea consuetudine, bre-

ne, breviter, simpliciterque dixi, Iudices, ea confido probata esse omnibus. Quæ non fori, neque judiciali consuetudine, & de hominis ingenio, & communiter de ipsius studio locutus sum, ea Iudices à vobis spero esse in bonam partem accepta, ab eo qui iudicium exercet, certè scio.

ORATIVN-

E 3.

ORATIVNCVLA

ARNOLDI BVRENI DE LITERARUM
humanitatis dignitate &
usu, ROSTOCHII
habita.

Exordi-
um.

Finis hu-
manæ vi-
tæ à diver-
sis subje-
ctis

Thesis
ad hypo-
thesin.

ET SI omnes mortales non solum
sua facta atque consilia, sed etiam
cogitationes, & latentes animi co-
natus, ad Dei gloriam, ad Reipub. salu-
tem, ad communem vitæ morumq; in-
stitutionem referre decet: tamen maxi-
mè ii qui publicum docendi munus in
Ecclesia sustinent, id præstare ex officii
ratione coguntur, quod hoc nomine illi
Reipub. Christianæ ministri divinitus
constituti sint, ut religionis fines ampli-
ficare, & gloriam Dei proferre, omnes-
que honesti & virtutis disciplinas, pro
virili conservare debeant. Qua causa e-
go, qui jam olim in sacris publicè docen-
dis versor, excitatus sum, ut artibus, quæ
plane in his populis neglectæ & sine glo-
ria jacent, amissum decus, & debitum ho-
norem, cum aliis bonis viris restituere
laborarem. quod illis extinctis, nec reli-
gio stare, nec Resp. florere, nec ulla civi-
lis disciplinæ exempla diuturna perpe-
tuaque

tuaque esse possint. Hæc me ratio,
non aliqua animi levitas; hæc officii ne-
cessitas, non ullus inanis gloriæ fumus
hoc tempore impulit, cur in his, qui in
literis aliquem honoris gradum, & di-
gnitatis locum ambiunt, meum nomen
profiterer: quo artibus ereptus honos,
& gloria detracta, tandem redderetur.
quod meum consiliū viris & bonis & pru-
dentibus facile probatum iri, omnino
confido. At si qui sunt parum can-
didi, quibus magnoperè curæ est, rectè
facta sophistarum more malè interpreta-
ri: vel ita cæci & stolidi; ut candida pro
nigris, & honesta pro turpibus habeant:
cum his rixari non est consilium: sed
eos cum sua & malitia & stoliditate,
ut sapientis est, facile contemno. Mihi
fatis esse debet, mea consilia non displicere
bonis & honestis, quibus solis,
simplicis veritatis amici, & recti studio-
si, sese ut probarent, ad officii rationem,
sibi fatis esse putarunt.

Placet autem viri amplissimi pro tem-
poris angustia, de totius Philosophiæ, li-
terarumq; humanitatis dignitate et usu, in
quæ & inventæ & excultæ sint: unde i-
psarum virtus atq; splendor, sole clarius

E 4.

videtur

Expoli-
tio hypo-
theseos
à causis
diversis.

Occupatio.

Respon-
sio.

Propositi-
o.

Confir-
matio.

Causa
efficiens
Philoso-
phię.

Finis
Philoso-
phię.

Divisio
Philoso-
phię.

1.
Logica.

Effecta
Logicę.

videtur, paucis dicere. Etenim ipsam Philosophiam, præclarum Dei munus, & amplissimum supremi numinis donum esse, cum veterum philosophorum & illustriũ virorum testimonio, tum sacrarum literarum autoritate, abunde constare puto: generique humano benigne clementerque concessam, quo per eam primum gloria divini nominis, & bonitas Dei optimi maximi, prædicaretur: deinde Resp. civilis, & morum disciplina, & sapienter & religiose, constituerentur. breviter, quo esset totius vitæ civilis regina & magistra, quã totam in tres partes dissectam videmus, quarũ nulla est, quæ non homini & pio & sancto plurimum profit, tum ad Dei cognitionem, tum ad beate recteq; vivendum quemadmodum ex singulis paulo post clarissime liquebit.

Prima versatur in differendi ratione, & bene dicendi facultate, quæ hominem docet, res apte distinguere, & comode explicare: vera a fallis recte discernere: tum causam, quam quis suscepit, politè eleganterque exponere. Quam dicendi virtutem, a Paulo inter Dei dona numerari, nemini obscurum esse puto.

Quæ

Quæ cum omnibus valde decora sit, vehementer apta; tum ii qui in Rep. civili feliciter gerenda, vel in sacris pro concione utiliter explicandis versantur, ita necessaria est, ut non magis ad munus suum obeundũ idonei, nisi illam calluerint, quam alius ad lyram videri possint. Altera politice complectitur. universamque Reipub. constituendæ artem continet: quæ fontes vitiorum atque virtutum aperit: quæ honestis rebus præmium, & præclaris factis honorem decernit, contra improbitati atq; sceleri dignam quoque gratiam reponit.

Hæc legem naturæ tradit, quam Apostolus eandem esse cum lege divina aperte docet, quam & pulchrè & verè, idem ille gentium Doctor, & tuba Evangelicæ gloriæ Paulus, paedagogum in Christum esse dicit. Quis autem est omnium tam vel religionis ignarus? vel rerum politicarum imperitus, qui non intelligat, neminem summum in Rep. imperium cum laude tenere, & Magistratum cum gloria gerere posse; qui non hac divina Philosophiæ scientia liberaliter institutus, & diligenter preparatus, ad civitatis gubernacula, & publici muneris admini-

E s. stratio-

Diversa.
subjecta.

2.
Ethicæ.
Defini-
tio, ex
partibus
& offi-
ciis Ethicę.

Ethica
est lex
naturę &
divina.

propriũ
adjuctũ
Ethicę.

Politici.

Theologi.

strationem accedat: neq; ullum Theologiae professorem, verbum divinum, cuius bona magnaue pars, in legis cognitione posita est, pro dignitate posse tractare, & ex salute auditorum commodè exponere: nisi exactissime totius legis naturam virtutemque perspexerit, atq; tenuerit. At permulti omnium legum & totius philosophiæ rudes, tum Remp. administrant, tum in sacris publice tradendis, sese jactant.

Occupatio.

Responsio.

Rectè sane, sed hinc sunt illæ lachrymæ, quod ubique Respub. dissipantur, & civitates malè admodum affectæ sunt, & quod causa religionis valde laborat, & Ecclesia multis locis magis destruitur quam ædificatur. Sed hanc querelam alii tempori atq; loco reservabimus: nunc ad cœptum negotium nos referemus.

Rejectio.

3. Physica.

Definitio à subiectis, adjuvantis causa efficiente effectis & fine.

Ultima verò Philosophiæ pars, cum rerum omnium, quas natura in se habet, & causas & effectus copiosè eleganterque persequitur, in quibus manifesta divinæ virtutis vestigia, & illustria cœlestis potentiae signa, ubique ita apertè, ita clarè sese offerunt: ut ex admiranda ista rerum conditione, & speciosis Dei operibus, & Deum, & immensam ipsius

sius, bonitatem, tum potentiam, ut, Paulus ad Romanos etiam author est, facile cognoscere possit. Nusquam non ibi in oculos plurima incurrunt monumenta, quæ te æterni Dei omnia cõdentis, omniaque conservantis admonent: teque ipsi pro immensa misericordia & innumeris beneficiis perpetuò gratias agere, & debitam gloriam tribuere jubeant. Si artificis præstantis & eximii opus, proportionibus aptum & arte felix, intuentium oculos & demulcet & detinet, facit te ut authorem operis benevolentia consequamur, & laudibus ornemus: quò honestius quantoque rectius opera Dei contemplamur? non vanas mortalis artificis imagines; sed viva æterni numinis opera: non falsa alicujus homunculi arte exte expolita; sed virtute conditoris mirabiliter variata, & cœlesti ingenio decenter distincta, & divina pulchritudine ampliter illustrata. Hæc digna sunt, quæ admiremur & in quæ nõ solum oculos corporis conjiciamus: sed etiam ad quæ mentis lumina & omnè animi vim convertemus. Hæc opera digna sunt, ad quæ omnis ætatis homines cõspiciendi causa properemus,

Effectum Physices

Simile à minori ad majus

Amplificatio a diversis minoribus.

Adjunctum doctrinæ Physices à diversis partibus.

mus,

mus, & juvenes & senes concurramus
spectatum. Quid enim æquius? quàm
ea, unde vita, & omnia nobis benignè
subjeat suppetunt, reverenter suspicere, & verè
Phyſices magnificere, omnibusque exemplo esse
Natura ut ad hanc doctrinam, plenam divinita-
rerum e- tis, plenam cœlestis beneficentiæ cogno-
jusq; ad- scendam, alacriter accedant, & confluat
junctum. libenter.

Epilogus
genera-
lis, præci-
pua ar-
gumenta
suprà di-
cta repe-
tens.

Videtis totam Philosophiam om-
nis virtutis, & disciplinæ & morum
magistram, è cœlo delapsam, & à fonte
omnis boni, ad sal-
cietatis constitutio-
ad illustrandam D^{ion}iam, momenti
adfert plurimum: quæ civitates atque
Respub. liberalibus disciplinis tempera-
re, & honestis legibus fundare docet:
quæ mores humanitatis præceptis atque
virtutis eleganter fingit, & pulchrè for-
mat: & quicquid cyclopicum in iis re-
peritur, paulatim evellit & tollit. Bre-
viter, quæ homines, tum privatos, tum
magistratu aliquo fungètes, ad omnem
officii rationem, divinitus instituit.

Repeti-
tio diver-
ſi adjun-
cti Philo-
sophiæ.

Vtinam omnes, qui vel in prædicati-
one Christi, vel in administratione civi-
tatum versantur, ab hac doctrina sat
esse

essent instructi, vel senes ad eam cogno-
scendam saltem accederent, more vete-
rum, apud quos viros consulares, & na-
tu admodum grandes, philosophari so-
litos legimus: profecto res, tum Eccle-
siæ, tum Reipub. civilis, felicius gere-
rentur & melius haberent. Nunc pu-
det & verbi ministros & senatores, Phi-
losophiæ ludū frequentare, & hoc pul-
cherrimū ad quamvis actionem instru-
mentum, à Deo in subsidium verbi di-
vini datum, & quo uno civitates bene
utiliterque guber-
atur, sibi compara-
re. at in Ecclesia
ius occupare, & in
republica magist.
an suscipere, non e-
rubescunt, cum nihil earum rerum, qui-
bus virum expolitum esse oportuit, qui
vel religioni feliciter consulere, vel civi-
tati salubriter præesse debebat, omnino
teneant. Adeo & perversa nunc sunt
hominum judicia, & omnis rerum
rendarū ratio, & corrup & dep

Ego in præsentia meam & stu-
& amorem, quibus tam augusta
munera, quæ, utinam prius cognoscere
potuissem; nunc tandem complecor,
inibus declarare volui, ut si nihil ali-
, saltem exemplo complures, ad Phi-
losophiæ

Auctori-
tas.

C. 11.

Nota
n.

et
hypo-
eos

à fine hu-
jus orati-
uncule.

losophiæ admirationem commoverem.
Quod meum consilium, bonos in me-
liorem partem accepturos spero: iis ve-
rò, quibus volupe est, rectè facta vel
superbè irridere, vel improbè ca-
lumniari, me tam displicere,
quàm laudatis viris pro-
bari, semper,

re.
iufq
iund

ivpn
latd